

СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО КАРКАСУ МІСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ СЛОБОЖАНЩИНИ

Д'яконов В.І., к.т.н., доц., Богомолова В.П., ст.викл., Д'яконов О.В., інж.,
Кучеренко Е.Ю., студент, Мамин М.С., студент.

*Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка*

Іванюкович М.І., пошукач., Фесенко Г.В., к.т.н., доц.
Харківська національна академія міського господарства

Проаналізовано та обґрунтовано застосування сучасних методів екологічного каркасу міських територій Слобожанщини. Акцентовано увагу на перспективності створення лісових насаджень на еродованих площах.

Вступ. Сьогодні доцільно розробити довготермінові, стратегічно зорієнтовані програми, що закладають основи майбутнього екологічного відродження Регіону. У основі організації простору лежить система ліній і зон особливої екологічної відповідальності, що носить назву «Природний каркас території» [1].

Аналіз основних публікацій, досліджень. У більшості наукових публікацій під екологічним каркасом розуміється система екологічно взаємозв'язаних природних територій, що характеризується двома ознаками:

- здатність підтримувати екологічну рівновагу в регіоні ;
- захищеність природоохоронними заходами, що відповідає навантаженням на природу.[2,3]

Як і кожна система, екологічний каркас має досить складну структуру:

1. Ключові території – ділянки, що мають самостійну природоохоронну цінність. Для їх збереження створюють природні території (ООПТ), що особливо охороняються – заповідники , національні і природні парки і тому подібне.

2. Транзитні території – ділянки, завдяки яким здійснюються екологічні зв'язки між ключовими територіями. Вони можуть бути такими, що не перешкоджають екологічним зв'язкам, великі ділянки ландшафту між ключовими територіями («єднальний ландшафт»). Це можуть бути лінійні елементи ландшафту (долини річок і тому подібне), що називаються «екологічними коридорами». Іноді, екологічні зв'язки між ключовими територіями забезпечують «фрагментовані транзитні території», тобто група топографічно розділених ділянок.

3. Буферні території захищають ключові і транзитні території від несприятливих зовнішніх дій. Їм , зазвичай , надають статус охоронних зон.

Мета дослідження – застосування сучасних методів екологічного каркасу міських територій. Таким чином, модель еколого-містобудівної безпеки міста виконується у вигляді схеми зонування території з індексними

позначеннями екологічно неблагополучних зон і звідної аналітичної таблиці, де для кожної із зон приведений список містобудівних заходів, необхідних до здійснення. Цей аналітичний матеріал може бути використаний для розробки детального проекту еколого-містобудівної реконструкції зони екологічного лиха на території міста.

Результати досліджень. Після обстеження Харківщини, з'ясувалося, що лісистість її території становить лише 12,1% , а науково обґрунтована – 30% (для ЄС), тому додатково необхідно створити ще 400 тис. га нових насаджень. Оскільки територія області розташована в зонах лісостепу і степу, то лісистість степових районів дуже низька. Так, у Лозівському, Барвенківському, Ізюмському, Близнюківському, Борівському, Сахновщанському, Зачипилівському та Кигичівському районах вона досягає всього 0,5 – 3,0%. Слід відмітити, що об'єми лісопосадок та терені області зростають із року в рік.

Розглядаючи питання про лісистість Харківщини, необхідно пов'язувати його з екологічним та здоровим станом людей.

В теперішніх умовах, здоров'я людини залежить в основному від якості води на 80% та чистих екологічно збалансованих продуктів харчування. Із вуглеводів до цих продуктів відноситься мед, утворений із нектару зібраного із природних фітоценозів лісо покритих площ, сінокосів, пасовиськ і заплав річок та водоймищ.

Створення лісових насаджень на еродованих площах Слобожанщини буде сприяти зменшенню забруднення води відкритих водоймищ, збільшенню заготівлі якісної медо- і фітолікарської продукції.

Несприятливі екологічні проблеми в більшості районів нашої області зменшують кормову базу для бджіл. Вирішувати цю проблему відведенням орних площ під посіви медоносних рослин економічно не вигідно. А приклади поліпшення медофлори в різних країнах є. Так, в Угорщині , акацію білу висаджували малими ділянками по всій території країни, що зробило її експортером якісного меду зі світовим ім'ям. Відомо, що з одного дерева білої акації можна зібрати 6-8 кг нектару, за продуктивністю нектаровиділення - 7-8 її дерев дорівнюють одному гектару гречки.

Щоб збагатити джерела нектару при створенні нових лісів потрібно більше уваги приділити введенню в насадження таких видів дерев як: липа дрібнолиста, клен польовий і гостролистий і акація біла, а понад річками доцільно вирощувати вербу білу. Відомо, що в умовах Харківщини з одного дерева липи можна мати до 10 кг нектару, з клену гостролистого – до 8 кг., з верби – до 7 кг.

Крім того, в таких посушливих районах як Шевченківський, Великобурлуцький, Борівський, Куп'янський, Двурічанський, необхідно збільшити полезахисну лісистість до 3% за рахунок створення прибалкових і прияружних лісосмуг з акації білої і чагарників таких як: шипшина, глід, жовта акація, бирючина та інші.

При створенні полезахисних лісосмуг в якості супутніх порід по дубу черешчаного слід добавляти такі медоносні породи як: клен гостролистий, липа дрібнолиста, клен польовий, груша, яблуня, горобина та інші.

Розглядаючи питання поліпшення медофлори в лісах Харківської області, слід звернути увагу на еродовані землі, які в майбутньому повинні бути залісені

та засіяні багаторічними травами. Так, середня і сильна ступінь еродованості пасовищ і сінокосів становить для Куп'янського району 42,2% від с.-г. угідь, Двурічанського – 45%, Борівського – 43%, для Ізюмського – 62%, а в цілому по області – 50%. Тому на схилових землях балок доцільно фрагментарно (куртинами, біогрупами) створювати насадження із акації білої і чагарникових медоносів – бирючини, шипшини, глоду, абрикоси, аличі, ірги, войлочної вишні та інших порід. Крім того, в куртинах дерев буде розвиватися квітуче різнотрав'я, яке значно покращить фітонцидну частину меду, прополісу та перги. До того ж, більша кількість видів трав є хорошою фітосировиною для лікування людей і тварин, та отримання екологічно чистої тваринницької продукції.

До складу меду входять 23 амінокислоти, багато калію, фосфору, кальцію. В ньому виявлено понад 40 мікроелементів (в тому числі калій, фосфор, кальцій, хлор, сірку, магній, мідь, марганець, йод, цинк, алюміній, кобальт, нікель, вітаміни, ферменти, органічні кислоти, мінеральні, гормональні, антибактеріальні, та інші речовини). Мед містить значну кількість вітаміну В₂ (0,5мг %), С (2 мг%), а також вітаміни В₁, В₂, В₃, В₅, В₆, Н, К, Е пантотенову та фолієву кислоти, близько 200 ароматичних речовин, спирт, альдегіди, кетони, ефірні масла тощо. Характеризується бактерицидними властивостями.

Введення бджолиного меду до раціону протягом тривалого часу сприяє відновленню порушеного вуглеводного обміну, зниження споживання білків і жирів, допомагає в боротьбі із захворюваннями, зміцнює імунітет.

Проведені нами досліді показують, що оператори мобільної сільськогосподарської техніки, які на протязі року вживали бджолиний мед, більш якісно виходили із тяжких виробничих екстремальних ситуацій і не мали перевтомлення, нервових виснажень, зривів діяльності.

Увесь цей комплекс заходів дає можливість значно поліпшити екологічний стан довкілля Слобожанщини та забезпечити сталий розвиток бджільництва, стабільну заготівлю екологічно чистої продукції і раціональне харчування мешканців нашого краю, що й буде сприяти покращенню генофонду людей.

Серед основних груп заходів можна виділити наступні:

- економічні – зміна структури забудови, перенесення зони соціального житла ближче до центру і будівництва індивідуального житла підвищеної комфортності на територіях, прилеглих до Зеленого пояса;
- екологічні – рекультивація територій, порушених внаслідок хаотичного господарювання у безпосередній близькості від Зеленого пояса;
- соціальні – формування розвиненої мережі рекреації безпосередньо на території пояса, зміна регламентів території (дозвіл будівництва рекреаційно-оздоровчих установ);
- інженерно-комунікаційні – будівництво нових зв'язків між центром і околицями міста.

Висновки. Вище викладений матеріал дозволив сформулювати принципи формування екологічно безпечного середовища великого міста у вигляді наступних груп:

- функціонально-структурні (впорядкування і оптимізація планувального

каркаса – підвищення зв'язності і доступності елементів, модернізація систем інженерної інфраструктури території, рефункціалізація виробництв, розробка і впровадження загальноміських систем екологічного моніторингу у рамках антропогенної підсистеми;

- природоохоронні (рекультивация порушених територій, формування специфічної міської природи, охорона тваринного і рослинного світу приміських лісів, створення і розвиток зеленого каркаса міста, проектування і будівництво з урахуванням небезпечних природних процесів і явищ) – у рамках природної підсистеми;

- економіко-соціальні (підвищення якості забудови і благоустрою житлових і громадських територій, будівництво соціального житла, реконструкція потенційно-криміногенних територій, облік еколого-економічної ефективності усіх запропонованих заходів) – у рамках соціально-екологічної підсистеми.

Список використаних джерел

1. Гродзинський М.Д. Пізнання ландшафту: місце і простір : монографія / М.Д. Гродзинський. – У 4-х т. –К.: Вид.-поліграф. центр «Київський Університет», 2005. – 246с.
2. Гродзинський М.Д. Основи ландшафтної екології: підручник/ Гродзинський М.Д. – К.: Вид-во «Либідь», 1993. -224с.
3. Bell S. Landscape pattern, perception and visualization in the visual management of forests / S.Bell //Landscape and Urban planning , 2001. – Vol. 54. – P.201-211.

Анотація

СТРАТЕГИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО КАРКАСУ ГОРОДСКИХ ТЕРРИТОРИЙ СЛОБОЖАНЩИНЫ

Дьяконов В.И., Богомолова В.П., Дьяконов А.В., Карпенко К.Г,
Иванюкевич М.И., Фесенко Г.В.

Проанализировано и обосновано применение современных методов экологического каркасу городских территорий Слобожанщины. Акцентировано внимание на перспективности создания лесных насаждений на эродированных площадях.

Abstract

IN RELATION TO STRATEGY OF FORMING ECOLOGICAL FRAMEWORK OF CITY TERRITORIES OF SLOBOZHANSCHINA

V. D'yakonov, V. Bogomolova, O. D'yakonov, K. Karpenko,
M. Ivanyukovich, G. Fesenko

Analysed and grounded application of modern methods ecological framework of city territories of Slobozhanschiny. Attention is accented on perspective of creation of the forest planting on the wind-eroded areas.